

ZINTEGROWANY SYSTEM DORADZTWA ZAWODOWEGO W ZESPOLE SZKÓŁ NR 69

Zawsze trzeba podejmować ryzyko. Tylko wtedy uda nam się pojąć, jak wielkim cudem jest życie [...]. P. Coelho

Opracowanie: szkolni doradcy zawodowi

Beata Matyszewska

Beata Figurska-Wilk

Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego umożliwia uczniowi zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych do poznania siebie, własnych predyspozycji zawodowych, rynku pracy i zasad nim rządzących, a także zaplanowanie własnej kariery edukacyjno-zawodowej.

1. Przepisy prawa polskiego i unijnego dotyczące doradztwa zawodowego

Najważniejsze założenia związane z realizacją WSDZ w szkole zawarte są w dokumentach:

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz. U. z 1996 r., Nr 67, poz. 329 ze zm.) zobowiązuje placówki oświatowe do przygotowania uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia”.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982r . - Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2003 r., Nr 118, poz. 1112, Nr137, poz.1304, Nr203, poz. 1966, Nr 228, poz.2258 oraz z 2004 r., Nr 96, poz. 959 i Nr 179, poz.1845) - dotyczy zasadności zatrudnienia w szkole doradcy zawodowego.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001r. Nr 61, poz. 624, z 2002 r. Nr 10, poz. 96, z 2003 r. Nr 146, poz. 1416) nakładają na dyrektorów i rady pedagogiczne,, obowiązek organizacji wewnątrzszkolnego systemu poradnictwa zawodowego oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu”.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2013.532 z dnia 7 maja 2013 r.). Zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej prowadzą nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych i specjaliści.

Założenia Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego:

- wybór zawodu jest procesem rozwojowym i stanowi sekwencję decyzji podejmowanych na przestrzeni wielu lat życia,
- na wybór zawodu wpływają głównie wartości, czynniki intelektualne, emocjonalne i zdrowotne, rodzaj i poziom wykształcenia rodziny oraz wpływ środowiska,

- preferencje zawodowe wywodzą się z doświadczeń dzieciństwa i rozwijają się w toku życia człowieka,
- prowadzona jest indywidualna i grupowa praca z uczniami, rodzicami i nauczycielami (radą pedagogiczną),
- działania zawodoznawcze są planowane i systematycznie realizowane wg harmonogramu pracy szkoły,
- uczniowie wraz z nauczycielami informatyki są włączani do tworzenia bazy informacyjnej w szkole.

Program WSDZ zakłada w obszarach działania pracę z:

- nauczycielami,
- uczniami, klasą,
- rodzicami
- przedsiębiorcami, pracodawcami, organizacjami pozaszkolnymi

WSDZ w ramach pracy z nauczycielami (radą pedagogiczną) obejmuje:

- utworzenie i zapewnienie ciągłości działania wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zgodnie ze statutem szkoły,
- określenie priorytetów dotyczących orientacji i poradnictwa zawodowego w ramach programu wychowawczego
- określenie priorytetów w zakresie tworzenia szkolnej bazy środków informacyjno-dydaktycznych z zakresu orientacji i poradnictwa zawodowego,
- realizację działań z zakresu przygotowania uczniów do wyboru drogi zawodowej i roli przyszłego pracownika

WSDZ w ramach pracy z uczniami obejmuje:

- prowadzenie zróżnicowanych metod aktywnego poznawania własnych zasobów ucznia, kierunków kształcenia, zawodów i rynku pracy,
- zapoznanie się z zawodami przyszłości na rynku krajowym i unijnym,
- poznawanie różnych zawodów,
- poznawanie własnych zasobów: umiejętności, zdolności, predyspozycji,,
- autodiagnozę preferencji i zainteresowań zawodowych w odniesieniu do specyfiki wybieranych zawodów,
- konfrontowanie własnej samooceny z wymaganiami szkół i zawodów,
- poznawanie struktury i warunków przyjęć oraz logowania do szkół ponadgimnazjalnych,
- analizę potrzeb rynku pracy i możliwości zatrudnienia na lokalnym, krajowym i unijnym rynku pracy,
- przygotowywanie się do procesów reorientacji, mobilności oraz radzenia sobie w sytuacjach trudnych: poszukiwanie pierwszej pracy, bezrobocie, ograniczenia zdrowotne itp.,
- indywidualną pracę z uczniami niezdecydowanymi, posiadającymi przeciwwskazania zdrowotne w podejmowaniu decyzji edukacyjno-zawodowych oraz o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- grupowe zajęcia aktywizujące prawidłowy wybór zawodu i szkoły (np. warsztaty, treningi),

- wskazywanie możliwości uzyskania kwalifikacji zawodowych w systemie poza oświatowym,
- kształtowanie umiejętności świadomego i realistycznego wyboru i poszukiwania pracy.

WSDZ w ramach pracy z rodzicami obejmuje:

- prezentację założeń pracy informacyjno-doradczej szkoły na rzecz uczniów,
- zajęcia psychoedukacyjne służące wspomaganie rodziców w procesie podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych przez ich dzieci (np. warsztaty, mediacje, prelekcje),
- włączanie rodziców, jako przedstawicieli różnych zawodów, do działań zawodoznawczych szkoły,
- przedstawienie aktualnej i pełnej oferty edukacyjnej szkolnictwa ponadgimnazjalnego (oraz wyższego w miarę potrzeb),
- indywidualną pracę z rodzicami uczniów, którzy mają problemy: zdrowotne, emocjonalne, decyzyjne, intelektualne, rodzinne itp.,
- gromadzenie, aktualizowanie i udostępnianie informacji edukacyjno-zawodowych w regionie,
- przedstawienie możliwości zatrudnienia na lokalnym, krajowym i unijnym rynku pracy.

WSDZ w ramach pracy z bibliotekarką:

- gromadzenie i aktualizacja informacji o szkołach ponadgimnazjalnych;
- pomoc w wyszukiwaniu informacji o karierach znanych postaci świata nauki, kultury i biznesu
- współprowadzenie informatorium o możliwościach wyborów i tworzenia kariery zawodowej

WSDZ w ramach pracy z pielęgniarką szkolną:

- przygotowanie ewidencji uczniów klas III z problemami zdrowotnymi w celu konsultacji indywidualnej z doradcą zawodowym;
- informowanie o przeciwwskazaniach zdrowotnych do wykonywania zawodów uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, niepełnosprawnych.

WSDZ w ramach pracy z organizacjami poza szkołą:

- usytuowanie blisko ucznia profesjonalnej pomocy doradczej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej,
- włączanie placówek, instytucji i zakładów pracy w proces orientacji zawodowej m.in.: poradni psychologiczno-pedagogicznych (PPP), ośrodków doradztwa zawodowego (ODZ), urzędów pracy (UP), Ochotniczych Hufców Pracy (OHP), poradni medycyny pracy (PMP), prywatnych przedsiębiorców, cechy rzemiosł

Cele programu WSDZ:

1. Aktywizowanie i podnoszenie kompetencji nauczycieli do prowadzenia orientacji i doradztwa zawodowego.
2. Rozwijanie aktywności poznawczej uczniów w kierunku właściwej samooceny swoich możliwości psychofizycznych.

3. Poznawanie przez młodzież własnych zasobów w określaniu przydatności zawodowej.
4. Kształtowanie świadomych decyzji w wyborze zawodu i szkoły.
5. Aktywizowanie uczniów do poznawania różnych grup zawodowych.
6. Inspirowanie uczniów do poznawania kierunków kształcenia i wymagań edukacyjnych w szkołach ponadgimnazjalnych.
7. Poznawanie rynku pracy oraz zjawisk reorientacji, mobilności zawodowej i bezrobocia.
8. Poznawanie zawodów przyszłości w kraju i w Unii Europejskiej.
9. Zapoznanie rodziców z problematyką rozwoju zawodowego dziecka.
10. Aktywizowanie rodziców w proces wychowawczy dziecka dotyczący wyboru zawodu i właściwej szkoły ponadgimnazjalnej.
11. Włączanie placówek, instytucji i zakładów pracy w proces orientacji i doradztwa zawodowego w szkole.
12. Prowadzenie indywidualnego i grupowego doradztwa zawodowego na terenie gimnazjum.
13. Prowadzenie diagnozy środowiska szkół ponadgimnazjalnych (ranking) i dostosowanie ofert edukacyjnych do potrzeb uczniów oraz do zmian na rynku pracy.

**Szkoła podstawowa
Klasy O - III**

Lp.	TEMAT	TREŚĆ	METODY/TECHNIKI	Ilość jednostek lekcyjnych/TERMIN
1.	Praca w życiu człowieka.	- praca w życiu człowieka, intuicyjne określanie wartości pracy w szkole i w domu; zawody rodziców;	- zabawy symulacyjne pracy zawodowej w zawodach reprezentowanych przez rodziców, znajomych	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
2.	Czy marzenia pomagają w wyborze zawodu?	- poznanie karier zawodowych znanych osób świata nauki, biznesu, rozrywki; - określanie w ekspresji plastycznej lub słownej własnych marzeń do realizacji w dorosłym życiu	- spotkania warsztatowe ze znanymi postaciami lub znajomymi, którzy marzyli o wykonywaniu zawodu ... i byli lub są obecnie specjalistami tych zawodów;	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
3.	Poznawanie siebie. Precyzowanie własnego sukcesu.	- odkrywanie własnych talentów w działaniach domowych i szkolnych	Działania praktyczne, ekspresja plastyczne, scenki sytuacyjne	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
4.	Nauka w szkole – czy może być przyjemna?	- wykorzystanie umiejętności czytania i liczenia, wiedzy przyrodniczej w życiu codziennym, - odkrywanie zalet uzyskiwania dobrych ocen w szkole (nagrody rodziców, nauczycieli, stypendia itp.)	Warsztaty, gry symulacyjne	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą

				zawodowym
5.	Postawa to nie tylko tzw. „sposób bycia”.	- poprawne zachowanie gwarantem pozyskiwania przyjaciół i sojuszników działania	- ćwiczenia komunikacji i zachowań społecznie pożądanych	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
6.	Moje emocje – jak o nich rozmawiać? Do kogo się zwrócić o pomoc w opanowaniu emocji wywołanych trudną sytuacją w szkole i w domu.	- poznanie sposobów proszenia o pomoc najbliższych, specjalistycznych służb: policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe	- ćwiczenia komunikacji i zachowań społecznie pożądanych - spotkania warsztatowe z przedstawicielami specjalistycznych służb, wycieczki zawodoznawcze	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym

Klasy IV - VI

Lp	TEMAT	TREŚĆ	METODA	Ilość jednostek lekcyjnych/TERMIN
1.	Praca w życiu człowieka.	-ekonomiczna i moralna rola pracy w życiu człowieka, określanie prestiżu zawodowego ze względu na znaczenie zawodu dla społeczności własnej postawy wobec pracy w szkole i w domu; zawody rodziców.	rozmowa kierowana, gra symulacyjna, strategiczna	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
2.	Czy marzenia pomagają w wyborze zawodu?	- pasja-hobby jako rozwijanie talentów w realizacji marzeń; - zapoznanie z sylwetkami pasjonatów w różnych dziedzinach życia i nauki, - określenie sponsorów realizacji marzeń	Rodzinne drzewo zawodowe, mapa myślowa do postaw	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
3.	Poznanawanie siebie.	- wprowadzenie pojęcia sukcesu;	- metody projekcyjne,	W ramach realizacji

	Precyzowanie własnego sukcesu.	<ul style="list-style-type: none"> - postawa wobec siebie determinuje postawy innych wobec mnie; - postawa na początku zadania przesądzi o sukcesie końcowym; - uczenie się odkrywania ciekawych, przyjemnych tematów z poszczególnych przedmiotów, - opowiadanie przebiegu zdarzeń zgodnie z ich chronologią.; 	inscenizacje, autoprezentacja	zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
4.	Postawa to nie tylko tzw. „sposób bycia”.	<ul style="list-style-type: none"> - wyraża zrozumienie odbieranej wypowiedzi przez gest i mimikę, kulturalne zachowanie; rozpoznaje - znaczenie niewerbalnych środków komunikowania się (gest, wyraz twarzy, mimika, postawa ciała). - dostrzega etyczny wymiar języka (prawdę, kłamstwo, przemilczanie informacji, brutalizację wypowiedzi) rozmowa to nadawanie komunikatów; - dostosowuje sposób wyrażania się do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej, takiej jak: prośba, pytanie, odmowa, wyjaśnienie, powiadomienie, zaproszenie, przekonywanie; świadomie dobiera wypowiedzenia oznajmujące, rozkazujące, pytające - słuchanie ze zrozumieniem to posługiwanie się tym samym kodem językowym rozmówców; 	Warsztaty, systemowe porządkowanie informacji samodzielnie gromadzonej, elementy dramy, inscenizacji, scenki sytuacyjne	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
5.	Nauka w szkole – czy może być przyjemna?	<ul style="list-style-type: none"> - sposoby porozumiewania się z rówieśnikami, rodzicami, rówieśnikami. 	Warsztaty, scenki sytuacyjne, metody	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych

		<ul style="list-style-type: none"> - autoprezentacja to element decydujący o otrzymaniu dobrej oceny; - hierarchizowanie nagród za wykonanie etapów lub całości działań; - pozyskiwanie pomocy jest elementem sukcesu w każdej dziedzinie; 	projekcyjne,	lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
6.	<p>Moje emocje – jak o nich rozmawiać? Do kogo się zwrócić o pomoc w opanowaniu emocji wywołanych trudną sytuacją w szkole i w domu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - werbalizacja emocji elementem niezbędnym w uzyskaniu pomocy; - odkrywanie przyjemności w pozytywnego, społecznie oczekiwanego radzenia sobie w trudnych momentach; - przekonstruowanie porażki jako wstępu do sukcesu. - określanie sytuacji wywołujących przyjemne emocje w szkole, w domu, na spotkaniach rówieśniczych; - opisywanie sytuacji przyjemnych czynnikiem wywołującym przyjemne emocje; - kreatywność jest podstawą pozytywnych emocji, a emocje negatywne są przyczynkiem do kreatywnego myślenia 	ekspresja plastyczna i/lub słowna, metody projekcyjne	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
7.	<p>Do czego przydaje się wiedza?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zadawanie rzeczowych pytań - odróżnianie tekstów literackich od użytkowych; - rozpoznawanie cech zaproszenia, życzeń, gratulacji, zawiadomienia, ogłoszenia, instrukcji, przepisu.; - wykorzystanie wiedzy szczegółowej w wykonywaniu zadań: projekty na określony przedmiot 	Warsztaty z pracownikiem urzędu pracy, agencji pracy – symulacja rozmowy rekrutacyjnej	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
8.	<p>Co matematyka/ statystyka ma</p>	<ul style="list-style-type: none"> - odczytywanie danych z wykresów badań 	Spotkanie	W ramach realizacji

	wspólnego z emocjami i uczuciami?	statystycznych; - zastosowanie obliczeń na pieniądzach i zamiany jednostek do czynności życia codziennego	ze strategiem marketingowym, przedstawicielem banku, GUS	zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
9.	Smaki przyrodnicze– nauki o życiu...	- praktyczne zastosowanie wiedzy o zmysłach człowieka w spotach reklamowych; - oddziaływanie reklamy na człowieka z wykorzystaniem odruchów obronnych działających w podświadomości, - stosowanie zasad bezpiecznego korzystania z technologii informacyjnych	Warsztaty, portfolio	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym

GIMNAZJUM KL I-III				
Lp.	TEMAT	TREŚĆ	METODY/TECHNIKI	Ilość jednostek lekcyjnych/TERMIN
1.	Praca w życiu człowieka	<ul style="list-style-type: none"> -rola pracy w życiu człowieka, określanie własnej postawy wobec pracy w szkole i w domu; zawody rodziców, znajomych. - określenie mentalnych predyspozycji zawodowych w odróżnieniu do fizycznych; - werbalizacja planów krótko i długoterminowych; - wprowadzenie pojęcia sukcesu; 	Metody projekcyjne, Kwestionariusze, testy	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
2.	Co pomaga w wyborze zawodu?	<ul style="list-style-type: none"> - postawa wobec siebie determinuje postawy innych wobec mnie; -postawa na początku zadania przesądzi o sukcesie końcowym; - marzenia, cel działania jako czynniki wpływające na wybór; -wyjaśnienie pojęcia środowiska umysłowego, emocjonalnego, fizycznego i duchowego. 	Case study, metody projekcyjne,	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
3.	Poznawanie siebie. Precyzowanie własnego sukcesu.	<ul style="list-style-type: none"> - indywidualne określanie mapy myślowej własnych umiejętności i zainteresowań; - uczenie się odkrywania ciekawych, przyjemnych tematów z poszczególnych przedmiotów; - rozpoznawanie umiejętności własnych pożądanym w czynnościach zawodowych; - efektywna komunikacja jako sposób na przekazanie informacji, oczekiwań; - sposoby porozumiewania się z rówieśnikami, rodzicami, rówieśnikami. 	Metody projekcyjne, elementy dramy, burza mózgów, wywiady typu 631	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
4.	Postawa to nie tylko tzw. „sposób bycia”	<ul style="list-style-type: none"> - autoprezentacja to element decydujący o sukcesie; - negocjacje jako element gwarantujący sukces; 	Kwestionariusze, portfolio, wystąpienia	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych

		- wiedza ogólna z poszczególnych przedmiotów jako podstawa dobrego wizerunku	publiczne (projekty)	lub zajęć ze szkolnym psychologiem, pedagogiem doradcą zawodowym
5.	Nauka w szkole – czy może być przyjemna?	<ul style="list-style-type: none"> - znajomość i zastosowanie różnych technik uczenia się własnego, - wykorzystanie własnych talentów w wybranych przedmiotach, - wykorzystanie umiejętności i wiedzy z poszczególnych przedmiotów do interpretacji informacji o zawodach i systemie kształcenia - pozyskiwanie pomocy jest elementem sukcesu w każdej dziedzinie; - werbalizacja emocji elementem niezbędnym w uzyskaniu pomocy; - odkrywanie przyjemności z radzenia sobie ze stresem w trudnych momentach. 	Metody projekcyjne, wywiady zawodoznawcze, analiza karier establiszmentu	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym
6.	Moje emocje – jak o nich rozmawiać? Do kogo się zwrócić o pomoc w opanowaniu emocji wywołanych trudną sytuacją w szkole i w domu	<ul style="list-style-type: none"> - przekonstruowanie porażki jako wstępu do sukcesu; - określanie sytuacji wywołujących przyjemne emocje w szkole, w domu, na spotkaniach rówieśniczych; - opisywanie sytuacji przyjemnych czynnikiem wywołującym przyjemne emocje; - kreatywność jako podstawa pozytywnych emocji. - techniki proszenia o pomoc i/lub wsparcie w ważnych momentach życiowych, - zapobieganie sytuacjom trudnym w umiejętnym planowaniu działania w szkole i w domu - preferencje zawodowe poznaje się w działaniu, na lekcji 	Case study i metody projekcyjne, ekspresja plastyczna, muzyczna, Elementy dramy	W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym

7.	Do czego przydaje się wiedza?	<ul style="list-style-type: none"> - wykorzystanie wiedzy szczegółowej w wykonywaniu zadań: projekty na określony temat, przedmiot, - wyszukiwanie, selekcjonowanie i krytycznej analizy informacji, - rozpoznawanie wypowiedzi argumentacyjnej, wskazującej tezę, argumenty i wnioski -posługiwanie się wypowiedziami pisemnymi; podanie, życiorys i CV, list motywacyjny - zastosowanie umiejętności czytania ze zrozumieniem w posługiwaniu się pismami urzędowymi: bank, urząd gminy itp., - zapoznanie z wymaganiami pracodawców wobec zatrudnianych specjalistów. 	<p>kwestionariusze, testy profilowe</p> <p>Projekty edukacyjne, spotkania z pracodawcami, pracownikami agencji pracy</p>	<p>W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym, szkolnym pedagogiem, szkolnym psychologiem</p>
8.	Co matematyka/ statystyka ma wspólnego z emocjami i uczuciami?	<ul style="list-style-type: none"> - odczytywanie danych z wykresów badań statystycznych; - interpretacja wyników odczytanych na wykresach; - umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym; - przedstawianie głównych rodzajów podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i obliczanie wysokości podatku PIT na podstawie konkretnych danych. - wyjaśnianie, na czym polega prowadzenie indywidualnej działalności gospodarczej; – wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa. 	<p>Samodzielne wyszukiwanie i analiza danych, techniki interpretacji danych</p>	<p>W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć ze szkolnym doradcą zawodowym</p>
9.	Nauki o życiu... Biologia, chemia, fizyka, wychowanie fizyczne	<ul style="list-style-type: none"> - praktyczne zastosowanie wiedzy o zmysłach człowieka w spotach reklamowych; - oddziaływanie reklamy na człowieka z wykorzystaniem odruchów obronnych działających w podświadomości. - stosuje podstawowe techniki relaksacyjne 	<p>Techniki interpretacji danych, symulacja działania bodźców zmysłowych</p>	<p>W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć pielęgniarka szkolną i/lub szkolnym</p>

		<p>w sytuacjach stresowych, - poznanie i stosowanie zasad diety właściwej dla okresu dojrzewania - zapoznanie z zawodami medycznymi i pokrewnymi.</p>		doradcą zawodowym
10.	<p>Wiedza o społeczeństwie kluczem nawigacji po rynku pracy</p>	<p>- zapoznanie z podstawowymi aktami prawnymi dotyczącymi obywatela, pracownika; - wyjaśnianie na przykładach z życia własnej rodziny, miejscowości i całego kraju, w jaki sposób praca i przedsiębiorczość pomagają w zaspokajaniu potrzeb ekonomicznych; - przedstawianie cech i umiejętności człowieka przedsiębiorczego; udział w przedsięwzięciach społecznych, które pozwalają je rozwinąć; - stosowanie w praktyce podstawowych zasad organizacji pracy (ustalenie celu, planowanie, podział zadań, harmonogram, ocena efektów). - poznawanie podmiotów gospodarczych (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi; - przykłady racjonalnego i nieracjonalnego gospodarowania; stosowanie zasad racjonalnego gospodarowania w odniesieniu do własnych zasobów (np. czasu, pieniędzy); - charakterystyka gospodarki rynkowej (prywatna własność, swoboda gospodarowania, konkurencja, dążenie do zysku, przedsiębiorczość); - wyjaśnianie działania prawa podaży i popytu oraz ceny jako regulatora rynku; - wyjaśnianie na przykładach, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe; - dochody i wydatki gospodarstwa domowego; układanie jego budżetu;</p>	<p>warsztaty, analiza i interpretacja danych, portfolio, rozmowy z przedstawicielami zawodów ze świata nauki, biznesu i kultury, wycieczki zawodoznawcze, udział w konferencjach naukowych i biznesowych, spotkania z przedstawicielami różnych cechów rzemiosł</p>	<p>W ramach realizacji zajęć dydaktycznych lub zajęć z bibliotekarką i/lub szkolnym doradcą zawodowym bądź w ramach zajęć pozalekcyjnych</p>

		<ul style="list-style-type: none"> - przygotowanie budżetu konkretnego przedsięwzięcia z życia ucznia, klasy, szkoły; - rozważanie wydatków i źródła ich finansowania; - prawa konsumentów i sposób dochodzenia praw. - wyjaśnianie, czym zajmują się: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych; - wyszukiwanie i zestawianie ze sobą oferty różnych banków (konta, lokaty, kredyty, fundusze inwestycyjne); wyjaśnia, na czym polega oszczędzanie i inwestowanie interpretuje dane statystyczne na ten temat; - wyjaśnianie, jak działa przedsiębiorstwo, i oblicza na prostym przykładzie przychód, koszty, dochód i zysk; - wskazywanie głównych elementów działań marketingowych (produkt, cena, miejsce, promocja) i wyjaśnia na przykładach ich znaczenie dla przedsiębiorstwa i konsumentów; - przedstawianie praw i obowiązków pracownika; - planowanie dalszej edukacji (w tym wybór szkoły ponadgimnazjalnej), z uwzględnieniem własnych preferencji i predyspozycji; - wyszukiwanie informacji o możliwościach zatrudnienia na lokalnym, regionalnym i krajowym rynku pracy (urzędy pracy, ogłoszenia, Internet); - sporządzanie życiorysu i list motywacyjny; - wskazywanie głównych przyczyn bezrobocia w swojej miejscowości, regionie i Polsce; ocenianie jego skutków. - przedstawianie zasad etycznych, którymi powinni się kierować pracownicy i pracodawcy; wyjaśnianie, na czym polega społeczna odpowiedzialność biznesu; - wyjaśnianie mechanizm korupcji i ocenianie skutków tego zjawiska dla gospodarki. 		
11.	Język polski – aby	- sprawne posługiwanie się różnymi gatunkami wypowiedzi	Wykład, pogadanka,	

	<p>język giętki powiedział wszystko co pomyśli głowa rej</p>	<p>ustnej i pisemnej, potrzebne w dalszej edukacji, a także w dorosłym życiu; - samodzielne docieranie i selekcjonowanie oraz krytyczne podejścia do informacji; - posługiwanie się pismami użytkowymi i drukami urzędowymi - odróżnianie faktów od opinii; - rozpoznawanie wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym; - rozpoznawanie intencji wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę, negację, prowokację); - dostrzeganie w wypowiedzi przejawów agresji i manipulacji; - rozpoznawanie wypowiedzi argumentacyjnej, wskazuje tezę, argumenty i wnioski;</p>	<p>dyskusja, opis opowiadanie wyjaśnienie, pokaz ćwiczenie, instruktaż, inscenizacja</p>	
--	---	---	--	--